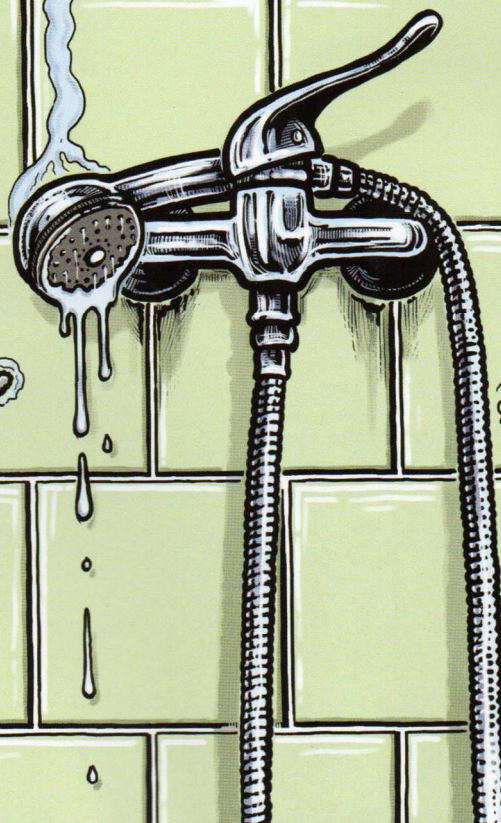

RESPEKT ³⁷

TAJEMSTVÍ ŽENSKÉ SEXUALITY

Nová generace vědkyň
přináší fascinující zjištění
o těle a mysli

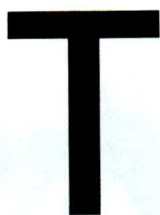
12. - 18. 9. 2016 | 42 Kč
SK 1,99 € / DE 3,00 € / BE 3,20 € / RU 3,00 €
9 77 0862 654000 37

t é m a

Tajemství ženské sexuality

Nová generace vědkyň přináší
fascinující zjištění o těle a mysli

SILVIE LAUDER / FOTO MILAN JAROŠ

rojrozměrná tiskárna ve studiu 3Dees v pražském Karlíně už téměř hodinu pilně pracuje, ale růžový objekt, který se v ní zhmotňuje, by stále moc lidí nepoznalo. Připomíná podivného tvora z hlubin vesmíru: čtyři stejně dlouhé „nohy“, jeden pár štíhlý a protáhlý, jeden baculatější a kapkovitého tvaru, a u jejich souběhu cosi připomínající zahnutý krk zakončený malou hlavou. Poznal by to málokdo, ale jde o něco, co má jedna polovina lidské populace v těle a ta druhá s tím přichází – nebo by alespoň měla – do úzkého styku. V růžovém plastu a v „životní velikosti“, se tu právě materializuje jeden z nejdůležitějších činitelů ženské sexuality: klitoris, česky poněkud dětinsky zvaný pošťvácěk.

Podobně jako se uprostřed studia za údivu, pobavení a mírných rozpaků přítomných zjevuje obvykle neviditelná součást ženského těla, se za jeho zdmi právě teď otevírá nová kapitola studia lidské sexuality. Díky stále tolerantnější atmosféře, technologickým možnostem i narůstajícímu počtu žen ve vědě padají tabu i zavedené pravdy. Nové poznání by nám všem mohlo pomoci k něčemu, proti čemu snad nebudou protestovat ani zdejší skeptičtí antifeministé: ke spokojenějšímu sexuálnímu životu.

Víme, že nevíme

Pro účely tohoto textu vyrábí karlínské studio model klitorisu díky nápadu francouzské výzkumnice a aktivistky Odile Fillod. Při studiu učebnic biologie používaných na tamních základních a středních školách ji zarazilo, že téměř v žádné z nich

nenášla správné vyobrazení pošťvácčku (případně ho knihy nezmiňovaly vůbec). „Navíc jsem si uvědomila, že s výjimkou několika aktivistek jsem nepotkala ženu, která by věděla, jak její klitoris skutečně vypadá. Tedy že má kromě viditelného ‚bodu‘ také velkou, skrytou část,“ píše Odile Fillod v e-mailu z Paříže. „Přitom hraje v sexualitě naprosto klíčovou roli.“ Napadlo ji tedy anatomicky správný model klitorisu vyrobit (čerpala u toho z nákresů ve vědeckých studiích, ale i fotografií rozpitvaného těla) a školám ho nabídnout.

Odpověď na otázku, jak jej do škol rychle a levně rozšířit, vyřešily moderní technologie: trojrozměrnými tiskárnami jich disponuje stále více. Tento model tak sice není první známý (jeden vytvořila před třemi lety americká konceptuální umělkyně Sophia Wallace, v českém prostředí vyrábí látkové modely koučka Julie Poupětová), díky tomu, že kromě francouzských škol lze dnes trojrozměrně tisknout víceméně odkudkoli, má ovšem osvěta Odile Fillod potenciál globálního dopadu. Návod si lze zdarma stáhnout on-line.

Jaký reálný dopad zatím aktivita vystudované inženýrky a socioložky bude mít, nevíme: navzdory zprávám některých médií nedostanou růžový plastový klitoris na stůl děti ve všech školách ve Francii (kolik lidí si zatím model vytisklo, neví ani jeho autorka). Už dnes ale díky velkému údivu a zájmu, který zpráva v uplynulých týdnech vyvolala po celém světě, víme, že se jí podařilo hlasitě upozornit na důležité téma. Nejen francouzští studenti totiž postrádají základní znalosti jak o klitorisu, tak i o řadě dalších aspektů ženské sexuality. „Za téměř deset let, co vedu kurzy, jsem se setkala jen s minimem mužů či žen, kteří by věděli, že klitoris neměří pouze několik milimetrů, kteří by tušili, jak skutečně vypadá,“ říká již zmiňovaná Julie Poupětová a její slova potvrzují z praxe sexuologové či gynekologové.

Klíč ke všemu

Příběh klitorisu symbolicky shrnuje proměňující se postoj k ženské sexualitě. O jeho existenci věděli a jeho zásadní roli správně rozuměli už staří Řekové. Podle některých teorií se nakonec název klitoris odvozoval od starořeckých výrazů označujících „klíč“ či „zavírat“ právě proto, že antičtí lékaři považovali pošťvácěk za klíč k ženskému světu. Dávalo by to nakonec smysl také proto, že považovali ženské pohlavní orgány za věrnou verzi těch mužských, pouze ukrytých uvnitř těla místo na jeho vnějšku. O pošťvácčku psali také italští renesanční učenci a s relativně přesným obrazem přišel v polovině 19. století i německý lékař Georg Ludwig Kobelt.

Pokud se slavný holandský lékař Reinier de Graaf ještě o dvě stě let dříve velmi divil, že jeho kolegové anatomové tento důležitý orgán vůbec nezmiňují (na což oni odpovídali, že se přece nevěnují „zbytečností“, které nesouvisejí s reprodukcí), ve století 20. by nevěřil svým očím. Na to, že se debata o lidské sexualitě příliš soustředí na otázky reprodukce, případně pouze na mužskou sexualitu a potěšení, sice léta upozorňovaly aktivistky bojující za ženská práva, jenže bez opory ve vědeckém poznání jim nebyla věnována dostatečná pozornost.

Změna nastala až relativně nedávno. Australské uroložce Helen O'Connell bývá připisováno prvenství v popisu vzhledu a povahy pošťvácčku, které provedla koncem devadesátých let

20. století, prostě proto, že tak učinila po desítky let trvající pauze, během níž klitoris zmizel i z učebnic anatomie. Jedno prvenství máme ovšem potvrzené – celý klitoris ve vzrušeném, ztopořeném stavu poprvé zachytili díky magnetické rezonanci francouzští výzkumníci teprve před sedmi lety. Tyto výzkumy byly inspirovány podobným údivem, jaký před staletími pociťoval zmíněný lékař de Graaf. „Lékařská literatura ukazuje míru pohrdání, které máme vůči ženám – o penisu existují tisíce a tisíce zmínek, o klitorisu téměř žádné,“ prohlásil třeba francouzský gynekolog Pierre Foldès, spoluautor zmiňovaného výzkumu, který poprvé ukázal ztopořený klitoris.

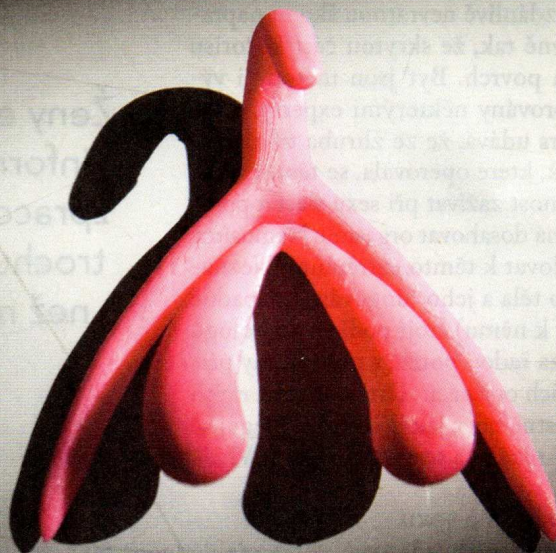
Výraz „ztopořený“ není použit omylem. Moderní věda se totiž obloukem vrací zpět do antického Řecka a tehdejší pohled na „partnerství“ ženských a mužských pohlavních orgánů doplňuje informací, že klitoris je skutečně tvarem, typem tkáně i chováním velmi podobný mužskému penisu (až na detail, podle něhož má vrcholek poštvěvačku až dvakrát více nervových zakončení než mužský penis). Zpět k Řekům se vracíme také dopady, které povědomí o reálné podobě a funkci poštvěvačku

Klitoris je tvarem i chováním velmi podobný penisu.

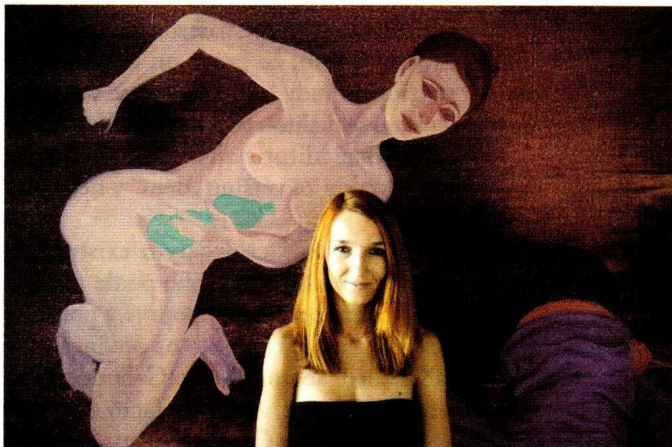
může mít. Zdá se totiž, že naši antičtí předkové měli pravdu i v tom, že právě on je oním klíčem k pochopení řady jevů, o nichž se v souvislosti s ženskou sexualitou vedou spory. Vzhledem k tomu, jak těsně klitoris obkružuje pochvu, je nejspíš odpovědný za většinu „dění“ v nejširším slova smyslu.

Kupříkladu nekončící debaty o existenci či umístění tzv. G-bodu, nazvaného podle německého sexuologa Ernsta Gräfenberga, který poprvé v polovině 20. století popsal sexuálně velmi citlivé místo na přední straně vagíny. „Vědci už vzdali hledání anatomického G-bodu a dnes se považuje za víceméně prokázané, že jde de facto o vnitřní dráždění poštvěvačku,“ říká sexuolog Ondřej Trojan. „Pořád je to jeden orgán odpovědný za rozkoš. I ženy, které jsou dráždivé prostřednictvím vagíny, vše zažívají opět jen díky klitorisu.“

Podle nejnovějších vědeckých teorií pak může být právě klitoris také odpovědný za všechny typy orgasmů. Jak tzv. klitoridální, k němuž dochází při dráždění vnější části klitorisu, tak vaginální, který některé ženy zažívají při pohlavním styku. Podle zmiňované uroložky Helen O'Connell se jedná o jednu

Větší, než jste si mysleli. („Francouzský“ model klitorisu)

Nová generace vědkyň. (Lucie Krejčová)

„entitu“, jež se liší pouze v tom, že vaginální orgasmus zařizuje dráždění vnitřní části klitoris, zatímco ten klitoridální jeho částí vnější.

Není možná ani nutné připomínat, že reálná znalost poštváčku a jeho funkcí může mít zcela zásadní dopady na životy mnoha žen. Na světě dnes žije podle statistik OSN zhruba 200 milionů žen, které podstoupily ženskou obřízku. Zmrazení pohlavních orgánů se praktikuje ve čtyřech základních formách, které mají společného jmenovatele v tom, že se při obřízce odstraňuje vnější část klitoris, a mají podobně ničivé následky v podobě vážných zdravotních a psychických potíží a nulového prožitku ze sexu. Kalifornská lékařka Marci Bowers tuto zdánlivě nevratnou škodu napravuje operativně tak, že skrytou část klitoris „vytáhne“ na povrch. Byť jsou metoda i výsledky rozporovány některými experty, sama Marci Bowers udává, že ze zhruba tří tisícovek pacientek, které operovala, se téměř všem vrátila schopnost zažívat při sexu slast a polovina je schopná dosahovat orgasmu. Nemusíme se však uchýlovat k těmto extrémům. Neznalost vlastního těla a jeho fungování (případně přímo odpor k němu) stojí podle gynekologů a sexuologů za řadou potíží, s nimiž ženy přicházejí do jejich ordinací. „Drtivá většina mých pacientek vlastně neví, jak jejich tělo funguje,“ shrnuje gynekoložka a sexuoložka Petra Vrzáčková.

„Ženy erotické informace zpracovávají trochu jinak než muži.“

Když ženy bádají o sexu

Při čtení předchozích odstavců nešlo přehlédnout fakt, že u novějších objevů či aktivit na poli ženské sexuality figurovala hlavně ženská jména. To je novinka. „Naprostá většina badatelů v sexualitě byli až dosud tradičně muži,“ upozorňuje známý tuzemský sexuolog Petr Weiss. „V minulosti se neslušelo, aby žena o těchto věcech vůbec mluvila, natož aby je zkoumala. V mnoha vědách se začínají ženy prosazovat až v posledních desetiletích, a sexuologie je jedna z nich.“ Výsledkem této nové konstelace je řada průlomových zjištění, pod nimiž jsou podepsány ženy. Australanku Helen O’Connell a její studie o klitoris a orgasmu už jsme zmínili. Vel-

kou pozornost vyvolal také dvanáct let starý výzkum kanadské sexuoložky Meredith Chivers, v němž měřila sexuální vzrušení pomocí přístroje zvaného fotopletysmograf, který snímá prokrvení pohlavních orgánů. Zatímco muži reagovali vzrušeně na promítané erotické podněty zcela v souladu se svojí sexuální orientací a touhami (čili heterosexuální muže nevzrušoval sex dvou mužů, gayové nereagovali na pár složený z muže a ženy), heterosexuální ženy nejenže vzrušoval homosexuální sex obou pohlaví, ale dokonce i pohled na kopulaci šimpanzů. Některá média z toho sice udělala rychlý a šfavnatý závěr, že všechny ženy jsou vlastně minimálně bisexuální, jenže sama Meredith Chivers i další sexuologové závěry studie vysvětlují jinak. „Ženy erotické informace zpracovávají trochu jinak než muži,“ říká Lucie Krejčová z Národního ústavu duševního zdraví, členka tamního týmu Evoluční sexuologie a psychopatologie. „Zatímco muže vzrušuje přesně to, co chtějí provozovat v reálném životě, ženy se projektují do toho, co vidí. To, že jsou vzrušené při pohledu na lesbický sex, ještě neznamená, že chtějí sex se ženou.“

Americká psycholožka Terri Fisher zase ukázala, že ženy mohou informace o vlastním sexuálním životě značně cenzurovat. Se svým týmem před třemi lety zkoumala rozdíly v upřímnosti zhruba tří stovek studentů a studentek v tom, jak mluví o svém sexuálním životě. Zatímco u skupin, které vyplňovaly pod svým jménem klasické dotazníky, dívky vycházely jako méně sexuálně aktivní, z dotazníků vyplněných anonymně a z odpovědí shromážděných na maketě „detektoru lži“ mladé ženy vyšly jako podobně sexuálně aktivní jako mladší muži. A nová generace vědkyň zkoumá ženskou sexualitu – zatím zcela nenápadně – také v Česku.

Dětské omalovánky a porno

Sexuální vzrušení lze zchladit různými způsoby. Třeba tak, že vzrušené osobě promítnete černobílý obrázek a dáte jí v minutovém limitu za úkol spočítat, kolik se na kresbě jako vystřižené z dětských omalovek nachází králíků. Zdánlivě snadný úkol komplikuje jednak fakt, že jsou různé poschovávání, ale zejména skutečnost, že na obrazovce, na níž se obrázek zrovna objevil, se ještě před pár vteřinami odehrávaly velmi odlišné výjevy: krásná blondýna se tam oddávala vášnivému sexu s atraktivním mužem. Jenže úkol je úkol a za pár sekund už se mysl soustředí na to, jestli se mezi listím a v domku nachází dvacet nebo jedenadvacet králíků. Aspoň do té doby, než králíky vystřídá další pár provozující podobnou činnost jako ten předchozí.

Jsme v prvním patře Národního ústavu duševního zdraví (NUDZ) v Klecanech u Prahy, v laboratoři oddělení Evoluční sexuologie a psychopatologie. V malé místnosti bez oken se právě chýlí ke konci dvě hodiny trvající testování. Účastnice experimentálního výzkumu o sexuální vzrušivosti žen s pořadovým číslem 48 již odpověděla na baterii podrobných otázek týkajících se různých aspektů jejího sexuálního života, zhlédla dvě erotická a čtyři pornografická videa (a pokusila se v pauzách mezi nimi na obrázcích počítat králíky, koaly a kachny) a také si – vedena příjemným hlasem z reproduktoru – před-

A za chvíli počítat králíky. (Výzkum vzrušivosti v Národním ústavu duševního zdraví)

stavovala různé erotické situace, třeba že ji po těle hladí muž, který jí přitahuje.

Po celou dobu měla na ukazováčku a prostředníčku levé ruky nasazené senzory snímající míru potu na kůži a ve vagině měla zaveden přístroj, který jsme už zmínili – fotoplety-smograf. Jeho hlavní část délkou a objemem připomíná lidský prst a je napojen na počítač, který pak zaznamenává prokrvení ženského pohlavního orgánu a tedy míru tělesného vzrušení. Zelená křivka, která na monitoru při sexuálních scénách směřovala vzhůru, při počítání králíků, ale i při jakémkoli jiném vyrušení (třeba když na nahrávce ve fantazijní části testu „zavazbil“ mobilní telefon a respondentka si uvědomila, že ji nehladí atraktivní muž, ale že ji testují v laboratorních podmínkách) zase poklesla dolů.

Výzkum pod vedením experimentální psychologičky a sexuoložky Kateřiny Klapilové má za cíl zmapovat, co a za jakých podmínek vzrušuje ženy, které se v intimním životě nepotýkají s žádnými problémy, a jejich reakce porovnat s chováním žen, které naopak mají v sexu potíže nejrůznějšího druhu (pocítují třeba nedostatek chuti na sex). Vědci doufají, že budou moci zjištění z výzkumu následně využít v praktické terapii sexu-

álních dysfunkcí. „Žen, které mají nějaké potíže, je celá řada, a my dnes nemáme příliš možností, jak jim pomoci,“ shrnuje Kateřina Klapilová, která ženskou sexualitu zkoumá soustavně posledních deset let. Zabývala se už vlivem hormonální antikoncepce na výběr partnera a spokojenost ve vztahu, konzumaci pornografie či fenoménem žárlivosti.

Nahlédnutí do – v českém kontextu – zcela unikátního výzkumu zároveň ukazuje, že některé odvěké pravdy o ženské sexualitě nadále platí. Totiž že je v porovnání s mužskou o něco komplexnější a více ovlivněná i jinými než tělesnými faktory. „Ženská sexuální reakce vůbec není automatická, velkou roli hraje celkové naladění,“ říká Klapilová. „To se v laboratoři velmi těžce navozuje, měří a interpretuje.“

Přes jisté těžkosti se však vědkyně zatím z laboratoří nikam nechystají. A my všichni se můžeme těšit na další objevy. S laboratorním „materiálem“ v zádech dostává akademická debata o sexualitě novou dynamiku. Stejně jako reálný život venku. ●